

DRAFT VERSION. Leun, JP van der (2017). Waarom zijn vrouwen en meisjes vaker dan mannen en jongens slachtoffer van mensenhandel? in Beatrice de Graaf en Alexander Rinnooy Kan (red) (2017). *Hoe zwaar is Licht? Meer dan 100 dringende vragen aan de Wetenschap*. Amsterdam: Balans, 202-204.

Mensenhandel is een juridisch complex begrip. Kort gezegd betreft mensenhandel het uitbuiten van personen. Zo nu en dan komen ernstige vormen hiervan in de aandacht. De ‘Sneep-zaak’ liet bijvoorbeeld zien dat de legalisering van de prostitutiesector dwang en uitbuiting niet hadden uitgebannen. Dit betrof de spraakmakende zaak van Saban B., een Duits-Turkse dader die in Nederland terechtstond voor mensenhandel, mishandeling en het leidinggeven aan een criminele organisatie. Zijn organisatie dwong vrouwen met geweld tot prostitutie en liet ze het verdiende geld aan afstaan. Saban B. werd veroordeeld maar wist te ontsnappen toen hij van de rechter verlof had gekregen om naar zijn vrouw en pasgeboren kind te gaan. Later liep hij weer tegen de lamp.

Vrouwen werken vaker dan mannen in de seksindustrie en ze zijn daarbij kwetsbaar voor mensenhandel. Als we de meldingen van vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel in Nederland bezien, zien we relatief vaak vrouwen en meisjes. Gezien de recente cijfers van mensenhandel en de ontwikkelingen op dat gebied valt echter ook op dat veel mannen slachtoffer zijn van mensenhandel. Zij worden lang niet altijd herkend en werden lange tijd over het hoofd gezien ten gevolge van de definitie van mensenhandel die werd gehanteerd.

Sinds 2005 zijn in Nederland – in overeenstemming met internationale verdragen – ook andere vormen van uitbuiting dan die in de seksindustrie als vorm van mensenhandel opgenomen in het Nederlandse *Wetboek van Strafrecht* (artikel 273f). Toen het begrip van mensenhandel in Nederland werd uitgebreid was het onduidelijk of dergelijke vormen in Nederland voorkwamen. Er waren destijds geen harde aanwijzingen bij bijvoorbeeld inspectiediensten of politie dat het een probleem vormde. Inmiddels is bekend dat andere vormen van uitbuiting voorkomen in Nederland. Met de groeiende aandacht kwamen ook de aanwijzingen en bewijzen. Een zaak die veel aandacht trok was die van de aspergestekers in Someren, waarbij uiteindelijk een veroordeling volgde voor mensenhandel. In Nederland gaat het bij arbeidsuitbuiting om een breed scala aan activiteiten aan de onderkant van de arbeidsmarkt zoals bijvoorbeeld kroepoek bakken, aardbeien plukken, folders bezorgen, arbeid in de vleesindustrie, horeca, bouw en wasserijen. Er is sprake van mensenhandel als de situatie extreem is en er sprake is van afhankelijkheid. Zo nemen werkgevers soms documenten af, mogen mensen geen contact met de buitenwereld hebben en zijn zij op meerdere fronten afhankelijk van hun werkgever of tussenpersoon. Er bestaan indicaties dat er wereldwijd meer slachtoffers van arbeidsuitbuiting zijn dan van uitbuiting in de seksindustrie.

In Nederland werden in de periode 2011 tot en met 2015 in totaal 7252 slachtoffers geregistreerd door CoMensha, de stichting die zich inzet voor slachtoffers van mensenhandel en die de cijfers landelijk verzamelt. In het jaar 2015 betrof dit 819 gemelde slachtoffers van uitbuiting in de seksindustrie waarvan 79 procent meerderjarige vrouwen, 17 procent minderjarige vrouwen, 4 procent meerderjarige mannen en minder dan 1 procent

minderjarige mannen. Als we in hetzelfde jaar kijken naar uitbuiting in andere sectoren zijn er 280 gemelde slachtoffers waarvan 60 procent man en 40 procent is vrouw.¹

Slachtoffers van arbeidsuitbuiting hebben een ander profiel dan slachtoffers binnen de prostitutie. Arbeidsuitbuiting betreft vaak mannelijke slachtoffers met een migratieachtergrond maar zonder verblijfsrecht en/of werkvergunning. Uit een analyse naar een aantal opsporingsonderzoeken van de Dienst Opsporing van de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2005-2011) bleek dat mensenhandelaren bij arbeidsuitbuiting vaak subtiele vormen van dwang inzetten². Zij spelen bijvoorbeeld in op de angst voor ontdekking en uitzetting uit Nederland.

Concluderend zijn vrouwen en meisjes vaker slachtoffer van mensenhandel omdat mensenhandel meestal wordt opgevat als uitbuiting in de seksindustrie. In die sector zijn veel meer vrouwen werkzaam en zij nemen vaak ook een afhankelijke positie in. Bij mensenhandel in andere sectoren – strafbaar gesteld sinds 2005- duiken echter vaker mannen op als slachtoffer. Opvallend is dat mensen die in andere sectoren worden uitgebuit zichzelf lang niet altijd zien als slachtoffer. Het gaat vaak om migranten die willen werken en de omstandigheden voor lief nemen. Zij worden ook minder snel herkend in de opsporing, omdat ze ook gezien kunnen worden als illegaal werkenden en wetsovertreders in plaats van als potentiële slachtoffers en omdat ze niet voldoen aan het stereotype beeld.³ Tot slot blijkt uit vele studies dat arbeidsuitbuiting tot nu toe vaak minder prioriteit heeft in de opsporing dan uitbuiting in de seksindustrie. Dit alles maakt dat het herkennen van mannen als slachtoffer van mensenhandel niet makkelijk is. We hebben dan ook goede gronden om aan te nemen dat mannen als slachtoffer van mensenhandel eerder over het hoofd worden gezien dan vrouwen. In die zin laten de registraties zeker niet de hele werkelijkheid zien.

Joanne van der Leun is hoogleraar criminologie en decaan van de Leidse Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Haar onderzoek richt zich vooral op de relaties tussen criminaliteit en migratie en het beleid in beide velden. Zij heeft bijzondere interesse in mensenhandel, de aanpak daarvan en crimmigratie.

Contact: j.pvanderleun@law.leidenuniv.nl

¹ Nationaal Rapporteur Mensenhandel, *Monitor mensenhandel. Cijfers mogelijke slachtoffers 2011-2015*. Den Haag: BNRM, 2016.

² D. Postma & J. van Wijk,, 'Op het land in plaats van achter het raam. Aard en omvang van arbeidsuitbuiting in Nederland', *Proces, tijdschrift voor strafrechtspleging* 2013, 91(5), p. 327-339.

³ T. Cleiren J.P. van der Leun, M van Meeteren, Beperkingen aan en dilemma's van de slachtoffergerichte aanpak van mensenhandel; een blik op arbeidsuitbuiting., *Proces, tijdschrift voor strafrechtspleging* 2015, 94(2): 82-97.